

Markthal voor slagers

Sinds enkele jaren weten we dat Amersfoort in de Middeleeuwen een stedelijk vleeshuis heeft gehad. De exacte locatie was echter onduidelijk. De analyse van een vijftiende-eeuws transportregister heeft opheldering gegeven.

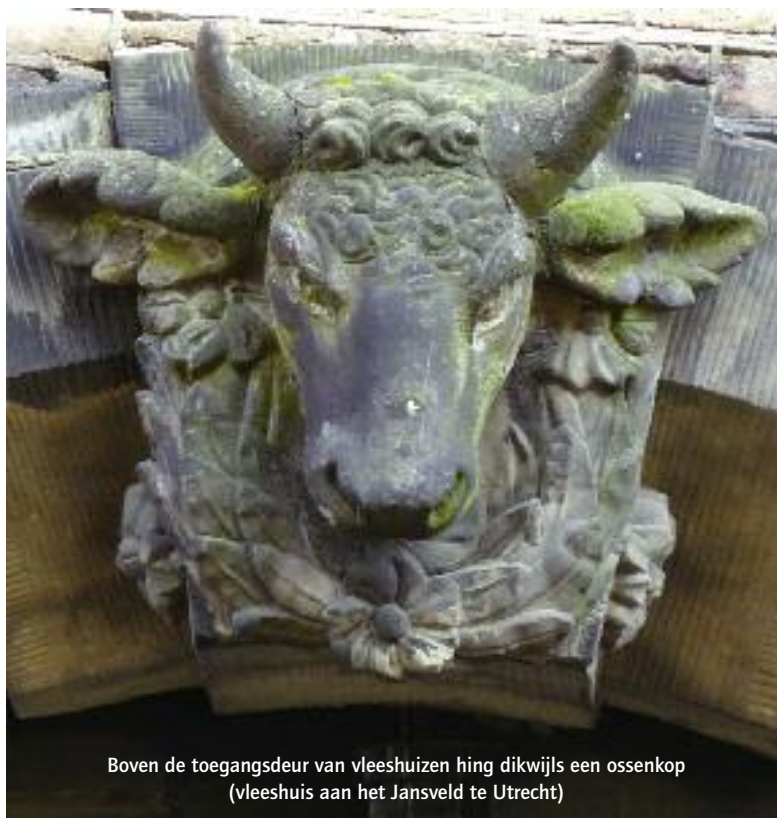
door **LEEN ALBERTS**

Een vleeshuis was een publieke markthal waar slagers runderen, varkens en schapen slachtten, het vlees klaarmaakten en daar op houten kramen aan de consumenten verkochten.

Het was al bekend dat Amersfoort een vleeshuis had; de stad lag op een belangrijke route van de ossenhandel. Van Nostrum vond in 2011 informatie over de plek, maar door een niet geheel juiste interpretatie lokaliseerde hij het op de hoek van de Zevenhuizen. Uit een nadere analyse blijkt dat het om een naastliggend gebouw gaat.

LOCATIE

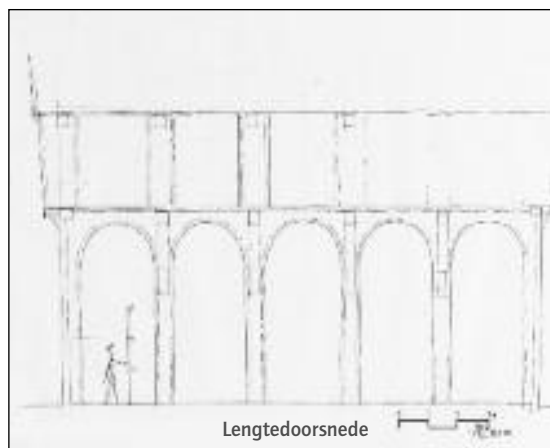
In het Archief Eemland is een vuistdik vijftiende-eeuws register bewaard gebleven waarin de overdrachten van onroerend goed staan opgetekend. De huizen hadden nog geen nummers, maar werden gelokaliseerd door vermelding van de namen van de eigenaars van de belendende percelen. Bij een aantal huizen is aangegeven dat deze zich naast het pand bevonden *dat ons stadsvleeshuis placht te wezen*. Door als een puzzel een reconstructie te maken van de huizen tussen de Hof, de Zevenhuizen en de Langestraat kon de juiste locatie van het vleeshuis worden vastgesteld: het perceel van het huidige Logement de Gaaper (Hof 39) en het achterliggende

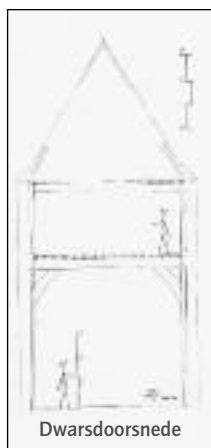
Boven de toegangsdeur van vleeshuizen hing dikwijls een ossenkop (vleeshuis aan het Jansveld te Utrecht)

Onder: Reconstructie-tekeningen door Albert van Engelenhoven.

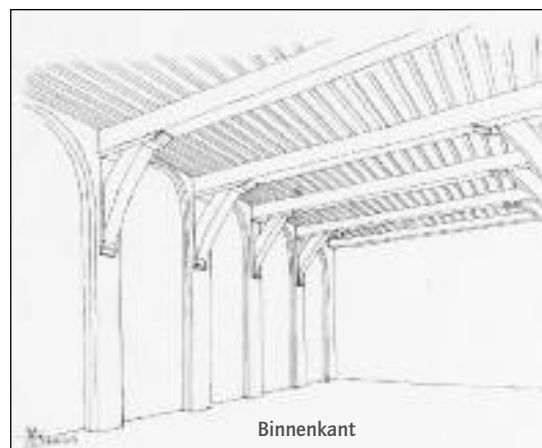
pand Langestraat 76. Tegen de noordelijke zijmuur van de markthal waren in de vijftiende eeuw reeds drie huizen gebouwd die aan de Zevenhuizen stonden, zoals dat

Lengtedoorsnede

Dwarsdoorsnede

Binnenkant

tegenwoordig nog zo is. Ook aan de zuidzijde was het vleeshuis toentertijd ingebouwd. Onder de eigenaars van deze panden bevonden zich verscheidene stadsbestuurders. Het waren huizen van de stedelijke bovenlaag.

IMPOSANT

Het gebouw lag aan het marktveld van de Hof en liep aan de achterkant door tot aan de Langestraat, de belangrijkste aanvoerweg waarover het vee via de Viepoort (Kamperbinnenpoort) de stad in kwam. Het was een overdekte hal met een lengte van ongeveer zeventien meter.

Middeleeuwse slagers aan het werk (*Tacuinum sanitatis*, 14e eeuw; Biblioteca Casanatense, Rome)

Bij restauratie van het pand Hof 39 in 2003 bleek dat de zijmuren waarschijnlijk uit de dertiende eeuw stammen, de periode waarin Amersfoort stadsrechten kreeg. De hal had een hoogte van wel zes meter en daarboven waren nog een verdieping en een zolder voor de opslag van goederen. In die periode waren de huizen nog hoofdzakelijk van hout, vlechtwerk en leem en moet het stenen vleeshuis een imposante verschijning zijn geweest.

OPHEFFING

Tijdens de restauratie van tien jaar geleden hebben bouwhistorici geconstateerd dat het stedelijke vleeshuis in het jaar 1452 een ingrijpende verbouwing onderging. Er werd een scheidingsmuur midden in de hal opgetrokken, zodat twee afzonderlijke panden ontstonden, één aan de Hof en één aan de Langestraat. Het pand aan de Hofzijde kreeg een kelder, een halve tussenverdieping (*insteek*) met een vide in het voorhuis en nieuwe vloeren. Voortaan gingen beide helften van het voormalige vleeshuis door als particuliere woningen. De publieke voorziening voor slagers, die sinds de dertiende eeuw had bestaan, was hiermee ten einde.

De reden van opheffing van het vleeshuis blijft voorals-

Logement de Gaaper (Hof 39)

nog een vraagstuk. Er zijn immers aanwijzingen dat de handel in vee via Amersfoort tot ver in de zestiende eeuw bloeide. Kennelijk waren er binnen de bedrijfstak ontwikkelingen gaande die sluiting van het vleeshuis verkieslijk hebben gemaakt. Hypothesen hierover zullen binnen een uitgebreidere bespreking van het Amersfoortse vleeshuis worden gepubliceerd in één van de komende nummers van het tijdschrift *Oud-Utrecht*.

LITERATUUR

- Anton van Nostrum, 'Ook Amersfoort had een vleeshuis', *Kroniek* 13:2 (juni 2011) 22-23
- Albert van Engelenhoven, 'Het oudste stenen huis van Amersfoort', *Flehte. Jaarboek V* (2004) 55-81

Leen Alberts is docent Geschiedenis aan de Hogeschool Utrecht.